

проблеми з обладнанням та безпекою. Більше того, журнали є важливим інструментом для аналізування діяльності користувачів у системі та виявлення несанкціонованого доступу.

Журнали є важливим джерелом інформації для комп'ютерно-технічної експертизи, які дають змогу відновлювати хронологію подій системи та відстежувати активність користувачів, що є важливим для збирання даних у комп'ютерно-технічній експертизі.

Перелік джерел посилання

1. The Linux Kernel documentation / The Linux Kernel Archives. URL: <https://www.kernel.org/doc/html/latest/> (дата звернення: 02.02.2023).
2. The Linux Documentation Project. URL: <http://tldp.org/> (дата звернення: 02.02.2023).
3. Linux.com. URL: <https://www.linux.com/> (дата звернення: 02.02.2023).
4. Linux Logging Basics / SolarWinds. URL: [https://www.loggly.com/ultimate-guide/](https://www.loggly.com/ultimate-guide/linux-logging-basics/)

[linux-logging-basics/](#) (дата звернення: 02.02.2023).

5. Viewing and monitoring log files / Ubuntu. URL: <https://ubuntu.com/tutorials/viewing-and-monitoring-log-files#1-overview>, <https://ubuntu.com/tutorials/viewing-and-monitoring-log-files#2-log-files-locations>, <https://ubuntu.com/tutorials/viewing-and-monitoring-log-files#3-viewing-logs-using-gnome-system-log-viewer> (дата звернення: 02.02.2023)
6. systemd/Journal / Arch Linux Wiki. URL: <https://wiki.archlinux.org/title/Systemd/Journal> (дата звернення: 02.02.2023).
7. Red Hat Training. Chapter 23. Viewing and Managing Log Files / Red Hat Customers Portal. URL: https://access.redhat.com/documentation/en-us/red_hat_enterprise_linux/7/html/system_administrators_guide/ch-viewing_and_managing_log_files (дата звернення: 02.02.2023).

Судово-балістичне дослідження окремих моделей військової вогнепальної зброї спеціального призначення

Володимир Бондар,

канд. юрид. наук, доцент, Луганський ННІ ім. Е. О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Івано-Франківськ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1552-4555>,
e-mail: bondarlivd@gmail.com

Запропоновано оцінити ефективність та обґрунтованість викладених теоретичних положень шляхом їх експериментальної апробації на практиці експертами-балістами.

Ключові слова: вогнепальна зброя спеціального призначення; експерт-баліст; науково-методичне забезпечення.

Forensic-ballistic research of individual models of special-purpose military firearms *Volodymyr Bondar*

This paper proposes to evaluate the effectiveness and validity of the stated theoretical provisions by means of their experimental approbation in practice by ballistics experts.

Keywords: special-purpose firearms; ballistics expert; scientific and methodological support.

Важливою складовою сил російського агресора у війні проти України є сили спеціальних операцій зс рф, на озброєнні яких є військова вогнепальна зброя спеціальної призначеності. У питаннях протидії органів правопорядку та судово-експертних установ України злочинам, скоєним військослужбовцями рф із застосуванням такої зброї важлива роль належить оптимізації науково-методичного забезпечення виявлення, розкриття та розслідування даних злочинів, пошуку нових засобів та методів судово-балістичного дослідження вогнепальної зброї, боєприпасів та слідів їх застосування.

Специфіка конструктивних рішень, що застосовуються для розробки військової зброї спеціального призначення актуалізує проблему розв'язання класифікаційних та діагностичних завдань, як то:

- діагностика фактів застосування військової вогнепальної зброї (боєприпасу) спеціального призначення за слідами на стріляних кулях, гільзах, а також перешкодах та визначення моделі такої зброї;
- дослідження окремих зразків вогнепальної зброї на предмет визначення їх цільового призначення.

Ця категорія вогнепальної зброї вперше була виокремлена в Національному стандарті України ДСТУ 9168:2021 «Судова експертиза зброї. Балістичні дослідження. Терміни та визначення понять», затвердженому у 2022 році [3]. Проте об'єктивність інформації про цільове призначення окремих зразків вогнепальної зброї, яка повідомляється його виробниками, може викликати сумніви. Вироблення чітких положень щодо визначення спеціальної призначеності військової вогнепальної зброї дала б змогу оптимізувати рівень техніко-криміналістичного та судово-експертного забезпечення розслідування злочинів, учинених із її застосуванням.

Військова вогнепальна зброя спеціального призначення є різноманітною за типами вражаючих елементів, будовою та способами застосування. Може створюватись на основі спортивних, бойових або мисливських зразків або заново.

Наприклад, зразками військової вогнепальної зброї спеціального призначення відповідно до історично сформованих і стандартизованих видів є:

- 1) пістолети — 7,62-мм пістолет самозарядний спеціальний (ПСС «Вул»); 7,62-мм пістолет самозарядний спеціальний (ПСС-2); 7,62-мм неавтоматичний малогабаритний спеціальний пістолет (МСП); 7,62-мм безшумний спеціальний пістолет С-4 (С-4М «Гроза»); 9,0-мм автоматичний пістолет безшумний АПБ; 9,0-мм самозарядний пістолет безшумної стрільби ПБ; 9,0-мм самозарядний пістолет СП (6П72 «Удав»); 9,0-мм модернізований самозарядний пістолет СР1МП; 9,0-мм самозарядний пістолет Лебедева (рф); 9-мм пістолет «Форт-14ТП» (Україна); 11-мм самозарядний пістолет *Heckler & Koch Mark 23* (ФРН); 9,0-мм тактичний автоматичний пістолет *Steyr TMP* (Австрія);
- 2) револьвери — 7,62-мм револьвер спеціальний Стечкіна ОЦ-38; 12,3-мм спеціальний револьвер РГ-053 (рф);
- 3) снайперські гвинтівки — 9,0-мм гвинтівка спеціальна снайперська «Вінторез»; 9,0-мм снайперська гвинтівка ВСК-94; 12,7-мм снайперська гвинтівка спеціального призначення ОЦ-44 (рф); 7,62-мм снайперські гвинтівки *FN SPR F5* (Бельгія); *Erma*, модель *SR 100* (ФРН), *Grendel* модель *C16* (США); 7,62-мм снайперська гвинтівка *McMillan «Concealable Subsonic» CS5* під патрон 7,62 × 51 (NATO);
- 4) автомати або штурмові гвинтівки — 9,0-мм автомат спеціальний АС «Вал»; 9,0-мм

малогабаритний автомат 9А-91; 9,0-мм малогабаритний автомат СР3М; 9-мм малогабаритний автомат СР3МП (рф); 5,66-мм автомат підводний спеціальний АПС (СРСР, рф); 7,62-мм автомат АКМТ-Ф (Україна);

- 5) пістолети-кулемети — 9,0-мм пістолет-кулемет ПП-2000; 9,0-мм пістолет-кулемет «Вітязь-СН»; 9,0-мм пістолет-кулемет СР-2 «Вереск»; 9,0-мм пістолет-кулемет СП2МП; 9,0-мм спеціальний пістолет-кулемет ПП-90М1; 9,0-мм пістолет-кулемет ОЦ-02 (ТКБ-0217) «Кіпаріс»; 9,0-мм пістолет-кулемет ПП-93; 9,0-мм пістолет-кулемет «Аграм 2000» (Хорватія); 9,0-мм пістолет-кулемет та *MP5SD3*: варіант *MP5* (Австрія).

Як було зазначено, категорія «військова вогнепальна зброя спеціального призначення» не може бути без наявності певної системи кваліфікаційних ознак як основи схеми встановлення цільового призначення зброї. Тому для категоризації даного різновиду вогнепальної зброї має використовуватись алгоритм розв'язання задачі із визначення групової належності об'єкта.

Зазвичай цільове призначення вогнепальної зброї, встановлене виробником (розробником), відповідає його тактико-технічним даним. Тому при визначенні цільового призначення зброї судові експерти найчастіше враховують інформацію виробника (розробника). У цьому випадку основне цільове призначення — спеціалізоване: проведення «спеціальних операцій», які передбачають розв'язання розвідувальних, антитерористичних вогневих задач на коротких дистанціях (у 62,5 % випадків зброя застосовується на дистанціях до 10 м, у 29,2 % — з відстаней 3—5 м, у 6,5 % — упритул (до 0,15 м). Для снайпера середня відстань до цілі складає 70 м і не перевищує 200 м [2, с. 5]). Диверсійні задачі розвідувальними та диверсійно-розвідувальними групами у глибокому тилу противника, дії в особливих умовах (обмежена освітленість), розв'язання типових вогневих задач з проявом спеціальних властивостей («безшумність», тобто ураження цілі із заданої відстані за умови, що місце розташування стрільця залишиться прихованим), які дають змогу виконувати їх в особливих умовах (наприклад, суцільнометалева голкоподібна куля калібром 4,5 мм для спеціального підводного пістолета виконується із притупленням, яке під час руху кулі у воді з великою швидкістю створює кавітацію, яка призводить до утворення

так званої каверни (порожнечі), що різко знижує спротив води та забезпечує стабільність боєприпасу у водному середовищі).

Тактичні особливості проведення спеціальних операцій та необхідність підвищення ефективності й бойових можливостей спеціальних підрозділів зумовлюють потребу обладнання вогнепальної зброї знімними (надульними) або інтегрованими пристроями для зниження рівня звуку пострілу (ПЗРЗП), які проєктуються зазвичай для конкретної зброї. Іншим варіантом розв'язання проблеми демаскуючих факторів пострілу є створення стрілецьких комплексів «зброя + боєприпас», у яких використовується механічне запирання порохових газів у гільзі патрона.

Зважаючи на умови виконання бойових задач країни-агресора, стрілецькі комплекси «зброя + патрони» можна умовно класифікувати так:

- основна зброя, яка застосовується в частинах мотопіхоти, десантно-штурмових військах та спеціальних частинах розгвардії;
- вогневі засоби посилення — зброя, призначена для посилення вогневої потужності бойової техніки: курсові та спарені з гарматою кулемети на танках та кулеметні установки на гелікоптерах і бойових машинах піхоти;
- спеціальні, призначені здебільшого для виконання спеціальних задач: пістолети, револьвери, пістолети-кулемети, укорочені варіанти автоматів, різні види спеціальної зброї. Крім інших вимог, зазначених для такого комплексу, має бути забезпечена ще й мінімізація рикошету куль, яка запобігає ураженню осіб, що випадково опинилися в зоні стрільби.

Найбільш відомими на сьогодні є такі спеціальні комплекси:

- 7,62-мм пістолетний комплекс, який складається із самозарядного пістолета ПСС («Вул») та спеціального патрона СП-4 (7,62 × 41 мм) з відсічкою порохових газів у гільзі (із коротким газовим поршнем між пороховим зарядом та кулею, який після пострілу блокує порохові гази в гільзі);
- 7,62-мм самозарядний пістолетний комплекс з малою демаскуючою дією ПСС-2 (7,62-мм самозарядний пістолет ПСС-2 під патрон замкнутого типу СП-16 (7,62×45 мм);
- 9,0-мм пістолетний комплекс, який складається з 9,0-мм самозарядного пістолета

6П72-1 з приладом для безшумної стрільби 6Ч61 та патрона 9х21 зі зменшеною швидкістю кулі (індекс 7У4);

- 7,62-мм безшумний двоствольний пістолет С4 (С4М) та боєприпас ПЗ/ПЗА/ПЗАМ («Змія») калібру 7,62 мм (7,62 × 63 мм);
- підводний пістолетний комплекс «СПП-СПП-1-СПП-1М», який є конструкцією, основними елементами якої є незнімний відкидний блок із чотирьох стволів зі спорядженими обоймами по 4 патрони, а також самозводний ударно-спусковий механізм, який забезпечує послідовне розбиття капсулів патронів, та патрон 4,5 мм СПС;
- 9,0-мм пістолетний комплекс «Удав», який складається з 9,0-мм самозарядного пістолета СП (6П72) та 9,0-мм патрона зі зменшеною швидкістю кулі (7У4);
- гвинтівковий снайперський комплекс (ГСК-94) та дозвуківий патрон СП-5,
- ніж розвідника спеціальний (НРС та НРС-2 «Помах») під спеціальні патрони СП-3 (для НРС) та СП-4 (для НРС-2 «Помах»);
- безшумний снайперський комплекс «Гвинторіз» під спеціальний дозвуківий патрон СП-5;
- військовий снайперський комплекс, який складається зі снайперської гвинтівки, створеної на базі малогабаритного автомату 9А-91, та патронів СП-5, СП-6, СПП, БП та ПАБ-9;
- 5,45/30-мм стрілецько-гранатометний комплекс «Кенар» у складі АКСБ74У, патрона 7У1, пристрою безшумної та безполум'яної стрільби ПБС-4, 30-мм безшумного гранатомета 6Н17 із кумулятивно-запалювальною гранатою 7Г23 та металевим патроном ПХС-19;
- 5,45/40-мм двосередовищний стрілецько-гранатометний комплекс АДС у складі автомата двосередовищного спеціального під патрон 5,45 × 39 мм (ПСП та ПСП-У для підводної стрільби, 7П6, 7Н10 та 7Н22 для стрільби на повітрі) та гранатомета ВОГ-25;
- 7,72/30-мм стрілецько-гранатометний комплекс «Тиша» у складі доробленого 7,62-мм автомата АКМС із приладом для беззвучної та безполум'яної стрільби ПБС-1 та 30-мм підствольного гранатомета та спеціального вишибного патрона ПХС-19.

Сьогодні сформувалися два основні способи розв'язання задачі зниження рівня звуку пострілу:

1) безпосереднє застосування ПЗРЗП («глушників» — різних ствольних насадок) зі спеціальною зброєю;

2) застосування ПЗРЗП замкнутого типу — спеціальних комплексів з розширенням та запиранням порохових газів у перемінно-замкнутому об'ємі ствола, ствольної насадки або спеціального послабленого дозвучкового патрона.

У вогнепальній зброї спеціального призначення широко використовуються компоновані схеми «бул пап» та пістолетного типу (з магазином, що міститься в руків'ї). При компонуванні типу «бул пап» вузли запирання каналу ствола та живлення розташовані позаду руків'я керування вогнем, тобто інтегровані у приклад, що при значному зменшенні габаритів зброї дає змогу зберегти незмінною довжину ствола та, відповідно, балістичні показники зброї.

Можливість ведення безперервного вогню (чергами) характерна лише для бойовій зброї. Інша особливість зброї, призначеної для ведення інтенсивного та маневреного ближнього бою — відсутність прикладу або можливість ведення вогню, коли приклад складений. Без упору прикладу у плече стрілець не здатен забезпечити точність прицілювання та стійкість зброї при стрільбі для впевненого ураження цілі на встановлених відстанях.

Отже, можна сформулювати групу основних кваліфікаційних ознак зброї спеціального призначення. Наявність у конкретного екземпляра

зброї хоча б однієї з даних ознак є достатньою підставою для висновку про спеціальне призначення цієї зброї:

- указівка виробника (розробника) про спеціальне призначення зброї;
- можливість ведення автоматичного вогню (чергами);
- компонування зброї за схемою «бул пап» або пістолетного типу;
- наявність у конструкції зброї пристрою зниження рівня звуку пострілу, передбаченого виробником (розробником), можливість установки таких пристроїв; використання як штатних боєприпасів патронів з механічним запиранням порохових газів у гільзі патрона або патронів спеціального призначення з дозвучковою швидкістю польоту кулі.

Унаслідок великої різноманітності конструктивних схем не завжди вогнепальна зброя спеціального призначення має яку-небудь із уже зазначених ознак. Існують інші конструктивні рішення, які також покращують балістичні й тактичні показники зброї. Причому деякі з них можуть застосовуватись у конструкції як бойовій, так і мисливській зброї, а також зброї спеціального призначення.

Лінійка патронів, які використовуються як штатні для військової вогнепальної зброї спеціального призначення, що є на озброєнні відповідних російських підрозділів, подана в таблиці 1.

Таблиця 1

Найменування патрона	Тип зброї, у якій використовують патрон
5,45 × 39 мм спеціальні підводні патрони ПСП, ПСП-УД	5,45-мм автомат двосередовищний АДС
5,66 спеціальний патрон для підводної стрільби (5,66 × 39 мм)	5,45-мм спеціальний підводний автомат
7,62-мм спеціальний пістолетний патрон для безшумної стрільби «СП-2» (7,62 × 35 мм)	7,62-мм компактний тризарядний безшумний стрілецький пристрій ТКБ-506 (ТКБ-506А)
7,62-мм спеціальний патрон для безшумної стрільби «СП-3» (7,62 × 38 мм)	7,62-мм малогабаритний спеціальний пістолет МСП «Гроза» (ТОЗ-37М), ніж розвідника стрілецький «НРС»
7,62-мм спеціальний пістолетний патрон для безшумної стрільби «СП-4» (7,62 × 41 мм)	7,62-мм самозарядний спеціальний пістолет «Вул», ніж розвідника стрілецький «НРС-2», 7,62-мм револьвер спеціальний Стєчкіна ОЦ-38
7,62-мм пістолетний патрон 7Н36 замкнутого типу (7,62 × 41 мм)	пістолет ПСС, револьвер ОЦ-38, ніж розвідника НРС-2

Найменування патрона	Тип зброї, у якій використовують патрон
7,62-мм спеціальний пістолетний патрон для безшумної стрільби «ПЗА»	пістолет С-4
7,62-мм спеціальний пістолетний патрон для безшумної стрільби «ПЗАМ»	пістолет С-4 (С-4М) «Гроза»
7,62-мм патрон СП-16 (7,62 × 43 мм)	7,62-мм самозарядний пістолетний комплекс із малою демаскуючою дією ПСС-2
9-мм патрон «СП-5» із кулею зі сталевим осердям (інд. 7Н8) (9 × 39 мм)	9,0-мм малогабаритний автомат 9А-91, 9,0-мм малогабаритний автомат СРЗМ, 9-мм малогабаритний автомат СРЗМП; ГСС «Вінторез», АС «Вал», АК-9, ГСК-94, СР-3 «Віхрь», СР-3М «Віхрь», штурмові автомати ОЦ-14-4А «Гроза» (виконання 01, 02, 03)
9-мм патрон «СП-6» з бронебійною кулею (інд. 7Н9) (9 × 39 мм)	
9-мм патрон «ПАБ-9» з бронебійною кулею (9 × 39 мм)	
9,0-мм проміжний патрон з кулею підвищеної пробільності (7Н9) (9 × 39 мм)	
9,0-мм пістолетний патрон 7У4 зі зменшеною швидкістю кулі	9,0-мм пістолет спеціальний СП «Удав» (6П72)
12,7 × 55 мм гвинтівкові патрони серії СЦ-130 (СЦ-130 ПТ, СЦ-130 ПТ1, СЦ-130 ПТ2, СЦ-130 ВПС, СЦ-130 ПУ)	ГССК «Вихлоп», АШ-12, РШ-12

Патрони для підводної стрільби призначено для спеціальної зброї, яка здатна уражати противника під водою на порівняно невеликій відстані. Застосовувана зброя передбачає використання патрона специфічної конструкції, в якій куля має довжину $L_n = 20d$. Стабільний рух кулі у воді може бути забезпечений не за рахунок оперення або надання їй обертового руху та використання гіроскопічного ефекту, а за рахунок глісування її довгої кормової частини, створення кавітації водного потоку та часткового розрідження води з утворенням каверни (порожнечі).

Стійкий рух подовженої сталеві кулі з тупоконічною вершиною-кавітатором можливий тільки за умови, що $V_n > 80$ м/с.

Водне середовище істотно впливає на процес пострілу, який умовно можна розділити на два періоди:

- 1) з моменту початку руху кулі до моменту підходу майданчика-кавітатора до дульного зрізу (маса, що метають = маса кулі + маса стовбура води, який є у стволі);
- 2) з моменту виходу кавітатора кулі за дульний зріз до моменту вильоту її з каналу ствола (маса, що метають = маса кулі).

Застосування таких патронів передбачає використання короткоствольної зброї, адже чим більш довгий ствол, тим менша початкова швидкість. Наприклад, для патронів 5,56 мм використовують гладкоствольну систему з довжиною

ствола $L_{ств} = 270$ мм. Патрон має такі характеристики: $m_n = 16,5$ г, $L_n = 100$ мм, $P_m = 3100$ МПа.

Водночас в окремих моделях зброї спеціального призначення як штатні використовують звичайні патрони. Як приклад такої зброї можна навести 9,0-мм пістолет «безшумний» (ПБ), 9,0-мм автоматичний пістолет «безшумний» (АПБ), для стрільби із яких застосовуються пістолетні унітарні патрони 9 × 18 мм зразка 1951 р. або 9,0-мм пістолет-кулемет СП2МП та 9,0-мм самозарядний пістолет СР1МП під пістолетний патрон СП-10 (7Н29) 9 × 21 мм. Інші приклади: 9,0-мм пістолет «Форт-12 Б» під патрон 9 × 17 мм; 9,0-мм тактичні комплекси «Форт-14ТП» та «Форт-14ПП» під патрони 9 × 19 Люгер / Парабелум. Зазначене дає підстави для формулювання висновку про те, що використання спеціальних патронів для проведення пострілів зі зброї спеціального призначення є додатковою кваліфікаційною ознакою.

Отже, при розв'язанні питання про цільове призначення військової вогнепальної зброї пропонуємо відмовитись від визначення балістичних показників зброї, адже спеціальне призначення вогнепальної зброї визначається її спеціалізованими та експлуатаційними можливостями. Ці показники зумовлені сукупністю конструктивних рішень, використаних під час розробки зброї. Визначення та оцінка цієї сукупності в досліджуваному зразку дає змогу достатньо просто та об'єктивно розв'язати питання про

його цільове призначення. Установлення збігу конструктивних ознак досліджуваного зразка хоча б з однією з ознак першої групи або з ознакою другої групи є підставою для висновку про те, що ця зброя є спеціальною.

Вважаємо за доцільне оцінити ефективність та обґрунтованість пропонувананих теоретичних положень шляхом їх експериментальної апробації на практиці експертами-балістами. У випадку позитивного результату ці положення могли би бути закріплені у відповідній методиці, розробленій на їх основі.

Перелік джерел посилання

1. Безшумна автоматична вогнепальна зброя: підручник / М. А. Коновалов та ін. Дніпро, 2011. 346 с.
2. Бондар В. С. Сліди близького пострілу з деяких зразків вогнепальної стрілецької зброї, оснащеної пристроями зниження рівня звуку

пострілу. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 4 (21). С. 1—7.

3. ДСТУ 9168:2021. Судова експертиза зброї. Балістичні дослідження. Терміни та визначення понять. [Чинний від 01.08.2022]. Київ, 2022. 44 с.
4. Матвієнко С. А. Про проблемні питання ідентифікаційних судово-балістичних досліджень. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. № 3 (87). С. 290—299.
5. Методика встановлення належності об'єкта до бойових припасів вогнепальної стрілецької зброї та його придатності до стрільби. Київ, 2012. 25 с.
6. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів). Київ, 2012. 34 с.

Удосконалення електронних петицій для інститутів громадського суспільства

Марина Бондаренко,

Київський НДЕКЦ МВС України, м. Ірпінь, Київська обл., Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9906-1692>, e-mail: marina.lbondarenko@ukr.net

В'ячеслав Потапов,

Київський НДЕКЦ МВС України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7524-1097>,
e-mail: sp020615@gmail.com

Юлія Деркаченко,

канд-ка юрид. наук, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая,
м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3019-9730>, e-mail: derkachenko76@gmail.com

Сформульовано практичні рекомендації для учасників петиційного процесу. Запропоновано зважати на підтримку петицій через медіаканали, соціальні мережі та інформаційні кампанії, адже такі заходи впливають на сприйняття теми або проблеми, розглянутої в електронній петиції, серед громадськості.

Ключові слова: електронні петиції, інститути громадського суспільства; електронна демократія.

Improvement of electronic petitions for public society institutions

Marina Bondarenko, Vyachslav Potapov, Yuliia Derkachenko

Practical guidelines for participants in the petition process have been formulated. It is suggested to take into account the support of petitions through media channels, social networks and information campaigns; such activities affect the public perception of the topic or issue raised in the e-petition.

Keywords: electronic petitions, public society institutions, electronic democracy.

На сьогодні політичний процес в Україні є дуже динамічним, непередбачуваним та суперечливим. Саме тому важливим для гармонійного функціонування української демократії є надання можливості та захист права громадян бути почутими, зокрема через ефективну роботу механізму електронних петицій. Електронні

петиції є однією з форм залучення громадянського суспільства до формування політики. Оскільки за законом «Про звернення громадян» електронну петицію можна подати як через вебсайт відповідного органу влади, так і через сайт громадського об'єднання, було розроблено такий механізм: якщо петицію подано на сайт громадської